

N:o 149.

Af Herr S. Axell: Om förändrad organisation af elementarläroverken m. m.

“Jag vågar likväl icke tro, att den så viktiga frågan om organisationen af rikets offentliga läroverk genom detta förslag erhållit en fullständig och för en längre framtid tillfredsställande lösning“.

Greve Henning Hamilton.

(Reservation till 1870 års läroverkskomité's betänkande).

Då jag nu går att inför Riksdagen framlägga de hufvudsakliga grunder, hvarpå en reform af vårt elementära undervisningsväsende synes mig böra byggas, sker det under fullt medvetande derom, att den tid, jag kunnat egna åt förslaget utarbetande varit för knapp och mina studier i frågan alltför otillräckliga. Ehuru varmt öfvertygad om det ohållbara i nuvarande anordning af statens allmänna skolor, har jag af dessa skäl äfven hyst stora betänkligheter att redan i år bringa ärendet å bane. Dessa betänkligheter hafva dock fått vika för ett annat skäl, ännu viktigare. Inom ett eller annat år torde representationens uppmärksamhet återigen blifva helt och hållet upptagen af skatte- och försvarsfrågorna. Om något skall göras, måste det således göras nu; eller ock är det fara värdt, att läroverksreformen blir uppskjuten på obestämd, möjligen ganska lång tid. Deremot kunna vi sannolikt icke länge uppskjuta att göra elementarlärarnes lönevilkor sådana, att de i tillbörlig mån ersätta de på lärarens bildning ned-

lagda kostnaderna samt det maktpåliggande och ansträngande arbete, han har att utföra. Representationen — åtminstone en del af densamma — blir då stäld mellan de tvenne alternativen, att antingen säga nej till en fordran, för hvilken all billighet talar, eller ock genom ett bifall dertill försvåra en reform, som den anser nödvändig. Förutom landets oafvisliga behof af att striden mellan klassisk och modern, mellan formel och reel bildning, snart föres till ett tillfredsställande slut, har äfven nyss nämnda omständighet synts mig förbjuda allt vidare uppskof.

Sedan statens skolor, hvilka före år 1649 endast meddelat prestbildning, genom Kongl. stadgan af samma år blifvit anstalter för *högre humanistisk bildning*, har vårt land blott genomfört en enda större skolreform. Den började med 1807 års försöksförordning, då en real- eller s. k. apologist-klass inrättades i den lärda skolan, utvecklades genom 1820 års skolordning, hvilken fullständigt skiljde real-skolan, som nu erhöll 2 till 3 klasser, från den lärda samt blef slutligen genomförd med Kongl. Cirkuläret af 1849, då den reala bildningen ändtligen blef i viss mån likställd med den klassiska. Den då befintliga reala skolan — apologist-skolan — blef förenad med lärdomsskolan och gymnasiet. Lärjungen kunde befrias från latin, grekiska och hebreiska samt erhålla undervisning i öfriga kunskapsämnen, som erfordrades för studentexamen. Reala studier fingo således förtöpa jemte de klassiska hela elementarläroverket igenom. Detta var nu tvifvelsutan ett stort steg framåt. Icke desto mindre kände sig nationen missbelåten med den nya organisationen och dess verkningar. Efter att åtskilliga partiella förändringar blifvit vidtagna genom 1859 och 1869 års förordningar, gaf sig det allmänna bekymret luft år 1870 i brochyren, tidningsartiklar samt vid Riksdagen i en motion, väckt af Herr Abr. Rundbäck. Flertalet af dem, som ifrade för en reform, framhöllo såsom brister i organisationen:

1:o) att elementarläroverket intoge en främmande ställning till den allmänna medborgerliga bildningen och nästan uteslutande hade karakteren af en specialskola för den högre vetenskapliga bildningen.

2:o) att den klassiska och reala linien voro förenade inom samma läroverk.

3:o) att ingen kursafslutning egde rum under lärotiden.

4:o) att språkstudier idkades i öfverdrifven grad, hvilket medförde mångläseri, ytlighet och öfveranstängning.

För afhjelpande af de tre förstnämnda felen i organisationen föreslog motionären:

det Riksdagen ville till Kongl. Maj:t ingå med underdånig anhållan om en sådan förändring af elementarläroverken i riket, att undervisningens fördelning på olika bildningslinier vid dem framflyttas från andra till nedre sjetten klassen, der den s. k. gymnasial-afdelningen börjar; att läroverket dessförinnan i de fem lägsta klasserna hufvudsakligen må göra tjänst såsom en högre medborgerlig bildningsanstalt och först derefter på tvenne linier, den klassiska och reala, fungera

såsom egentlig lärdomsskola eller högre elementarskola med speciel uppgift att förbereda för universitetet eller i allmänhet för högre vetenskapliga studier; samt att undervisningen i elementarläroverkets lägre och högre afdelning må ordnas med noggrant aktgifvande på hvardera afdelningens sålunda bestämda olika karakter och ändamål;

äfvensom slutligen att de begge bildningslinierna i elementarläroverkets högre afdelning helt och hållet må åtskiljas och förläggas till olika läroverk.

Otvifvelaktigt är att, om dessa motionärens yrkanden blifvit förverkligade, skulle vårt elementära undervisningsväsende tagit ett icke ringa steg framåt. Men redan i Utskottet började man afprutningarna. Beträffande den öfverdrifna undervisningen i språk, hvarom Utskottet ansåg sig kunna uttala sig på grund af en brochyr, hvilken motionären bifogat sin motion, föreslog Utskottet åtgärder blott för skolans nedre klasser, men icke för dess högre. I stället för att skjuta bort latinet helt och hållet ur elementarskolan (= de 5 lägre klasserna), upptog Utskottet detsamma redan i tredje klassen. Man fick således två linier äfven i elementarskolan. Utskottet motiverar detta sitt dagtingande sålunda: "Visserligen vore det enklare och bekvämligare att utplåna äfven den skiljaktighet i studier, som förenämnda valfrihet (*mellan latin och ett modernt språk*) medför, hvilket skulle kunna ske genom att antingen göra latinet i klasserna III—V obligatoriskt för alla eller uppskjuta dess studium till gymnasialafdelningen på klassiska linien. Men liksom det skulle innebära en orimlighet att inskjuta latinet såsom ett tvångsämne i realisternas lärokurs, likaså skulle det, i betraktande af latinets betydelse för hela det akademiska studiet och embetsexamina, utan tvifvel icke vara välbetänkt att förlägga dess läsning blott till elementarläroverkets högre klasser, i ty att härigenom de preliminära studierna vid universitetet skulle förlängas och de egentliga fakultetsstudiernas början fördröjas, hvilket af flera, lätt insedda skäl ingalunda är önskligt".

Med frambärande till Kongl. Maj:t af den oro, hvilken rådde inom alla samhällsklasser, angående ändamålsenligheten af den plan, efter hvilken läroverken voro inrättade, anförde Riksdagen såsom hufvudsakligen öfverklagade brister:

att genom öfverdrifven språkundervisning i elementarläroverkets *nedre** klasser samt genom den mängd ämnen, hvilka i skolan samtidigt lästes, öfveranstängning uppstode;

att icke någon afslutad undervisning erhöles förrän efter genomgående af skolans alla klasser;

att sammanförandet i samma läroverk såväl af skola och gymnasium som af båda linierna ansetts menligt för undervisningen, hvadan önskligt vore, att under-

* Alla kursiveringar äro gjorda af motionären.

visningen i de nedre klasserna blefve *i möjligaste måtto* för alla gemensam, men deremot i de öfre, motsvarande de förra gymnasierna, kunde fullständigt åtskiljas derhän, att *om möjligt* dessa klasser fränskildes skolan och upptogos i fristående, sjelfständiga läroverk, afsedda särskildt för bibringande af den klassiska bildningen och särskildt för undervisning å den reala linien. Riksdagen ansåg sig emellertid icke kunna afgöra, huruvida dessa öfverklagade förhållanden hade den betydelse för ynglingarnes uppfostran, som man allmänt syntes vara böjd att tillskrifva dem. Den höll dock före att en undersökning af män, förtrogne med ämnets alla sidor, verkställd i syfte att vinna klarhet i dessa frågor och *omfattande tillika en pröfning af vårt skolväsende, i hvad detta rör elementarläroverken*, borde föregå alla beslut om mer eller mindre genomgripande förändringar i den hittills följda planen för elementarläroverkens ordnande.

Det tveksamma och försigtiga i denna Riksdagens skrifvelse har ouchligen i sin mån bidragit, att det viktigaste af de föreslagna förändringarna, skilsmessan mellan elementarskolan och gymnasium samt mellan klassiska och reala linien, ännu icke blifvit genomförd.

På grund af Riksdagens nyss berörda skrifvelse blef en läroverkskomité tillsatt år 1870, hvilken afgaf sitt betänkande år 1872. Ledamöter i komitén voro Universitetskanslaren Grefve H. Hamilton, Universitetsprofessorerna Berlin, Linder, Ribbing och Walberg, Rektorerna Floderus och Törnebladh, samt Landtbrukaren Kolmodin. Om innehållet af det afgifna betänkandet är knappt nödigt erinra, då Kongl. Maj:t sedermera fann för godt att med frångående af komiterades förslag i hufvudsakliga delar framlägga ett eget till 1873 års Riksdag. I förbigående vill jag blott nämna, att, om man undantager några åtgärder till minskande af »öfveranstängningen», synes komiterades förslag hafva gått i reaktionär riktning. Undervisningen skulle i de 4 lägre klasserna blifva gemensam för alla, men så att äfven realisterna der skulle läsa latin. Vid lärjungens *formella* utveckling fästes utomordentlig vikt. Skolbildningens *innehåll* hade blott betydelse såsom medel för uppnåendet af den förra. Särskilda kursafslutningar vore olämpliga. De båda bildningslinierna borde åtnjuta samfärd undervisning. Härjemte bör måhända påpekas, att af flera reservationer framgår, det komitén icke ansett sig böra taga i öfvervägande frågan om en genomgripande reform, enär detta skulle hafva vållat ett uppskof med frågans afgörande. Kongl. Maj:ts proposition åter innehöll bland annat:

att undervisningen i språk i skolans nedre klasser inskränkes, derigenom att i de tre första klasserna blott förekommer *ett* främmande språk;

att latinets inträde i undervisningen uppskjutes till 4:de och grekiskans till 6:te klassen;

att kursafslutningar anordnas i tredje och femte klasserna;

att undervisningen i de öfre klasserna meddelas särskildt åt den klassiska och särskildt åt den reala linien.

Dessa grunder blefvo af Riksdagen lemnade utan anmärkning, och vår nuvarande läroverksstadga af år 1878 är äfven derpå bygd. Det vore orätt att icke medgifva, det många och äfven väsentliga jemkningar och förbättringar hafva i densamma blifvit vidtagna. Med undantag deraf, att gymnasium fortfarande är bundet vid skolan och att de klassiska och reala linierna icke blifvit förlagda till särskilda, sjelfständiga läroverk, har man sökt afhjelpa de öfriga klagomål, som Riksdagen år 1870 anförde. Huruvida man äfven härutinnan lyckats, huruvida man mäktat förekomma mångläseri, ytlighet och öfveransträngning, torde dock vara mycket tvifvel underkastadt. Af det nu anförda framgår emellertid att vår nuvarande läroverksstadga egentligen utgör en tillämpning och utveckling af de principer, som lågo till grund för 1849 års Kongl. Cirkulär, och ännu gälla om densamma i fullt mått de ord af Grefve Henning Hamilton, hvarmed jag tagit mig friheten inleda min motion.

Förutom de klagomål, som, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, allmänt uttalades inom landet vid tiden omkring år 1870, framställdes samtidigt från olika håll yrkanden, hvilka gingo vida längre. Bland dessa ber jag att få anföra följande:

att elementarläroverket borde sättas i samband med folkskolan;

att i dess 5 lägre klasser (= elementarskolan) ingen undervisning i döda språk borde meddelas;

att alla språk blefvo valfria;

att kostnaderna för elementarskolan borde fördelas mellan kommun och stat;

att undervisningen i de 4 högre årsafdelningarna (= gymnasium) borde betalas af lärjungarna;

att de preliminära examina vid universitetet blott borde omfatta fackämnen.

Dessa ändamål, som i förening med de förr anförda tvifvelsutänknings inneburo en stor och genomgripande reform, blefvo dock aldrig föremål för representationens öfverläggningar och beslut. Hela ansatsen åstadkom icke större rubbning i det bestående än några smärre förändringar, hvilka afsågo att rätta några smärre brister. Man åtnöjde sig med att röra vid ytan. Till djupet af undervisningsfrågan har hvarken representationen eller Kongl. Maj:t gjort något försök att tränga under de senaste decennierna.

I de flesta af nyss anförda yrkanden, hvilka år 1870 framställdes af reformvännerna, ber jag att få instämma. I likhet med dem vågar jag hålla före,

att elementarläroverket bör delas i elementarskola och gymnasium;

att elementarskolan bör meddela allmän borgerlig bildning;

att gymnasium bör meddela den högre elementarundervisning, som utgör ett vilkor för högre vetenskaplig och literär bildning;

att gymnasierna blifva af tvenne slag, reala och klassiska;

att valfriheten i afseende på lefvande språk bör ökas;
 att kostnaderna för elementarskolan till någon del böra gäldas af kommunen;
 att undervisningen i gymnasierna till hufvudsaklig del gäldas af lärjungarne;
 att de preliminära examina vid universitetet endast omfatta ämnen, som stå i omedelbart sammanhang med de blifvande fackstudierna, och anser jag att här af skall det blifva en naturlig följd, att elementarskolan sättes i samband med folkskolan.

Men oaktadt jag hyllar dessa åsigtter, synes det mig som om det nuvarande systemets olämplighet icke fullt träffas af ens dessa yrkanden. Jag ser mig följaktligen nödsakad att i korthet angifva hvad som enligt min uppfattning måste i främsta rummet tilläggas för att reformen skall blifva tidsenlig och fullständig.

Går man till läroverksstatistiken, finner man att antalet lärjungar å reala linien t. ex. höstterminen 1879 var 2,483 mot 5,019 på de klassiska linierna. Inom gymnasialafdelningen voro realisterna 875 och humanisterna 2,672. Af 1,228 lärjungar, som inträdde på klassiska linien i 4:de klassen, voro endast 492 kvar i den öfversta, hvaraf ungefär hälften "greker" och hälften "icke-greker". Afgången var således c:a 60 % på den klassiska linien; 20 % togo studentexamen med grekiska och c:a 20 % med endast latin. Ett icke obetydligt antal af dessa 40 % torde dock aldrig komma till universitetet eller åtminstone icke aflägga några examina derstädes. Jag vill dock antaga att så vore förhållandet, att de 20 % "grekerna" aflade presterliga examina eller humanistiska filosofie-licentiaten och de 20 % "icke-grekerna" examina inom juridiska och medicinska fakulteterna eller ock naturvetenskaplig filosofie-licentiatexamen. Af 10 gossar, som inträda på latinlinien i 3:dje klassen, är det således minst 6, som hafva snart sagdt ingen nytta af latinet under sin kommande lefnadsbana, minst 2, som sannolikt blifvit dugligare vetenskapsmän, läkare och jurister med mindre latin, hvarefter återstå, högst räknadt, tvenne, nemligen den blifvande presten och filologen, som måhända kunna göra tillbörlig användning af det myckna latinet såsom stöd för sina fackstudier. Under sådana förhållanden kan det icke undgå att väcka förvåning, att realisternas antal i våra skolor blott är hälften af humanisternas, då det tvärtom enligt sakens natur borde vara 3 gånger större än detta. Att så icke är, gifver tydligen vid handen, att föräldrar, mälsmän och till någon del ynglingarne sjelfva ännu anse de klassiska linierna vara att föredraga framför de reala. Man skulle dock mycket bedraga sig, om man trodde att detta vore en följd af någon allmänne åsigt om det förträffliga i den andliga näring, som ett grundligt studium af klassiciteten erbjuder. Det verkliga eller rättare sagdt de verkliga skälen äro helt andra och ligga för öppen dager. Stälda mellan alternativen, mycken latin — eller ingen latin, mellan ett latinstudium, som afser att göra det möjligt för hvarje lärjunge att slutligen blifva professor i latin, och en total brist på kändedom af ett språk, som är rot till 4 af Europas större lefvande språk och på hvil-

ket alla vetenskapers terminologi är bygd; mellan en linie, som öppnar alla statens embeten för lärjungen och en, som utestänger honom från de fleste, äro få i sådan ekonomisk ställning och så fördomsfria, att de kunna göra ett fritt val. Detta *aut Caesar — aut nihil*, som gäller för Sveriges skolungdom i fråga om latin, har, så vidt jag kan döma, mer än något annat skadat vår elementära undervisning och vår nationela bildning. Det har tvingat in på latinlinien 50 % af Sveriges elementarungdom, hvilka eljest aldrig borde eller skulle hafva kommit dit och hvilka i annat fall skulle hafva kunnat egna långt mera tid åt vinnande af sådan kunskap, hvaraf deras framgång i lifvet är beroende. Det har vållat den kolossala orimligheten, att å den linie, som skall lägga grunden till högre matematiskt-naturvetenskaplig bildning eller B-linien, äro 48 timmar i veckan anslagna åt latin, under det att matematik i samma klasser får nöja sig med 26 och alla våra naturvetenskaper tillsammans med — 12 timmar. Då plats måste beredas framför allt åt latinet, har man sett sig tvungen att låta det grundläggande språket, tyskan, sluta i sjetten klassen, så att man icke ens kan få lära sig *ett* lefvande språk i grund och botten. Desslikes har *naturalhistorien* icke kunnat finna något utrymme i skolans högsta klass på den *naturvetenskapliga* linien. Vid universitetet har man delat de filosofiska examina i tvenne, en humanistisk och en naturvetenskaplig; men i skolan tränga humaniora, representerade af det allherskande latinet, bort naturvetenskaperna äfven från deras egen linie. Man har framkallat ytighet och öfveransträngning blott för att gifva latin i öfvermått till lifs äfven åt dem, som sedermera aldrig använda denna kunskap. I korthet sagdt: förbudet att läsa *något* latin på reala linien och tvånget af *för mycket* latin på den naturvetenskapliga hafva i förening med de öfverdrifna fordringarna i latin för vissa universitetsexamina enligt min uppfattning förväntat vårt skolväsende. En läroverksorganisation bör vara modellerad efter det behof af undervisning, som nationen känner. Skolstatistiken visar tydligen att för omkring 50 % af lärjungarne är vår nuvarande läroverksplan med dess *ingen latin* eller *all latin* helt och hållet olämplig. Härmed synes mig ock stafven vara bruten öfver det system, vi nu ega.

Af det nyss sagda framgår, att ett af mina viktigaste yrkanden måste blifva, att en bildningslinie finnes, der lärjungen får lära sig *så mycket* latin, som är honom af nöden för att blifva vetenskapsman inom de matematiska och naturvetenskapliga disciplinerna, för att blifva läkare och jurist, för att ernå den högre allmän bildning, som äfven handels, industrien och yrkenas idkare kunna åstunda, *men icke mera*. Detta yrkande har ett annat till följd, att staten icke må för rättighet att aflägga universitetsexamina inom nyssnämnda område fordra mera latin än detta minimum. Utan att vilja fixera ett sådant, dristar jag uttala såsom min mening, att en undervisningstid af 4 timmar i veckan i hvardera af gymnasiet 4-årsafdelningar borde vara fullt tillräcklig för vinnande af en sådan kunskap i latinet, som för ifrågavarande ändamål må anses som fullgod. Tvenne vägar finnas

att åstadkomma den bildningslinje jag nu påyrkat: den ena att förändra B-linjen till en sådan, den andra att låta latinets ingå som valfritt ämne på reala linjen. Af flere skäl, särskildt sparsamhetens, förefaller mig det senare vara lämpligare. Då emellertid gymnasierna enligt mitt förslag hädanefter mera skulle blifva privata undervisningsanstalter än statens, torde nödigt utrymme för olika anordningar i detta hänseende måhända böra medgifvas.

Ett annat fel i den nuvarande organisationen synes mig härröra från det öfverdrifna studiet af levande språk, eller rättare sagdt från studiet af för många levande språk. Detta gäller icke allenast de nedre klasserna, utan äfven gymnasialafdelningarne, samt icke allenast de klassiska linierna utan äfven den reala. Det förefaller mig orimligt begära, att ynglingen under skoltiden skall hinna lära sig, utom allt annat, *tre* levande språk till gagns. Säkert är åtminstone att detta icke låter sig verkställas, så mycket man än må knappa in på undervisningstiden för andra ämnen. En grundlig kunskap i *ett* levande språk — hvartill hör att ledigt kunna läsa och någorlunda ledigt skriva och tala detsamma — är vida mera värd än den kunskap i *tvenne*, som är borta när lexikon och grammatik icke finnas till hands. Och är man herre öfver *trenne* levande språk, så står man i detta afseende redan öfver flertalet af våra mest bildade män. Inskränktes de studerade språkens antal, så vunnes *tvenne* stora fördelar, lärjungens språkstudier blefve mera grundliga och den praktiska nytta, han deraf komme att draga, större. Med stöd af dessa i korthet angifna skäl, vågar jag således hålla före, att undervisningen i moderna språk på alla linierna borde inskränkas till *tvenne*. Då det ur den formella bildningens synpunkt må vara nästan likgiltigt, hvilka de *tvenne* kulturspråk äro som läras; men som valet emellan tyska, franska och engelska ofta är af största vikt för lärjungen, har jag trott att de moderna språken borde inom angifna gränser vara valfria på gymnasialafdelningen. Då förhållandena inom Sveriges särskilda landsdelar äro i så måtto olika, att engelska och franska äro af mera praktisk nytta för en yngling t. ex. i Norrland än tyska, under det att förhållandet är tvärtom i Skåne, torde det derjemte vara värdt att öfverväga, huruvida icke de olika *elementarskolorna* borde ega enahanda valfrihet för sig.

Då jag ofvan förklarar mig anse, att elementarskolan bör meddela allmän borgerlig bildning och att den således bör blifva en fortsättning af folkskolan, torde det häraf följdriktigt framgå, att den i likhet med denna blir en kommunens angelägenhet. Men då icke hvarje kommun kan eller bör hafva en elementarskola, måste den tillika blifva en gemensam angelägenhet för flera angränsande kommuner och derigenom för landstingsområdet. Mig synes således att kommunen, länet och staten böra deltaga i kostnaderna. Liksom kommunen eger rätt att taga afgift af folkskolans barn intill ett visst maximibelopp, böra på samma grund och äfven med större skäl lärjungarne i elementarskolan kunna påläggas afgift till stadgadt belopp. Vid sitt bidrag bör dock staten fästa det vilkor, att

medellöse till en viss procent af lärjungeantalet befrias från afgift. Då kommun och landsting bidraga till kostnaderna för elementarskolan, torde det äfven vara billigt, att de också hafva andel i dess vård och styrelse inom vissa af staten bestämda gränser.

Beträffande gymnasierna synes det vara förenligt med full billighet, att de ynglingar, som vilja åtnjuta undervisning i de samma, äfven enligt regel betala hela kostnaden därför, eller, om denna skulle befinnas för hög, åtminstone större delen deraf. Gymnasierna skulle i sådant fall egentligen blifva privata läroverk. Medellöse, till en viss procent och under vilkor af framstående anlag, borde dock vara befriade från afgift, hvilken i stället erlades af statsverket. På grund af detta bidrag skulle staten hafva rätt att föreskrifva stadgar och utöfva kontroll inom vissa trängre gränser. Bland andra fördelar af en dylik förändring tillåter jag mig framhålla dels den lifgifvande konkurrens, som skulle uppstå mellan de olika gymnasierna, dels den minskning i antalet, som en sådan konkurrens sannolikt skulle medföra, dels den otvifvelaktiga och storartade besparing, som för statsverket måste uppstå.

Genom nu föreslagna inskränkning i studiet af både döda och lefvande språk blir det måhända möjligt att låta såväl elementarskolan som gymnasiet upptaga andra ämnen, hvilka hitintills förblifvit förbisedda af våra pedagoger. Jag vill exempelvis nämna *läran om kroppens vård* samt *grunddragen af fäderneslandets statsskick*. Det vore att tänka mindre högt om de ärade mäns omdöme, till hvilka min motion rigtas, om jag skulle spilla ord i ändamål att visa, det kunskap i dessa ämnen är af synnerlig vigt. Jag har endast velat erinra om denna möjlighet såsom en beaktansvärd vinst af förändringen.

Huru stor och välgrundad förhoppning man än må hysa, att Riksdagen skall befinnas villig att i hufvudsak biträda nu förordade reform, vore det tvifvelsutan för djerft att begära, det Riksdagen nu skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om utarbetandet af en ny plan för läroverkens organisation enligt antydda grunder. Jag anser mig för den skull böra föreslå, att en komité för ändamålet nedsättes med åliggande att upptaga och besvara här uppkastade spörsmål, men med fullmakt tillika att dessutom taga i öfvervägande andra till undervisningsfrågan hörande ärenden. Men å andra sidan är det nödvändigt för frågans fortgång, att Riksdagen bestämdt angifver åtminstone några hufvudgrunder, hvarpå komiténs arbete må byggas. Jag skall äfven dela mina yrkanden med hänsyn härtill. Beträffande komiténs sammansättning, ser jag mig nödsakad yrka, att Riksdagen tydligen uttalar den önskan, att komitén icke uteslutande eller ens öfvervägande må bestå af skolmän eller universitetslärare. Deras erfarenhet, huru rik den än må vara, belyser dock blott den ena sidan af saken och dertill den mindre viktiga. Undervisningen är ju till för deras skull, som undervisas. De, som i lifvets olika värf haft tillfälle att pröfva, hvartill åtnjuten undervisning duger eller icke duger,

de äro mest kompetente att härom afgifva omdöme. Jag skall derföre föreslå, att komitén må bestå af erfarne män af olika lefnadsställning och med olika verksamhet.

Innan jag går att formulera mina slutliga yrkanden, anhåller jag vördsamt om Kammarens öfverseende med den bristfälliga utredning, jag nu lemnat. Jag vet allt för väl, att den på intet vis svarar mot vigten af den fråga, för hvilken jag påkallat Kammarens uppmärksamhet. Jag utsätter mig dock gerna för det rättmätiga klander, som härför må träffa mig, i förhoppning att min hemställan i någon mån skall bidra till frågans lyckliga lösning.

Med åberopande af här ofvan anförda grunder får jag föreslå, att Riksdagen måtte för sin del besluta,

A. att undervisningen vid elementarläroverken måtte ordnas efter följande grunder:

1:o att elementarläroverket delas i elementarskola och gymnasium, den förra motsvarande de 5 nedre, det senare de 2 öfre klasserna;

2:o att elementarskolan meddelar allmän borgerlig bildning och således ingen undervisning i döda språk;

3:o att gymnasium meddelar den högre elementarundervisning, som utgör ett vilkor för högre vetenskaplig och literär bildning;

4:o att gymnasierna blifva af tvenne slag, reala och klassiska, hvilka hållas oberoende af hvarandra och af skolan;

5:o att undervisningen i latin såsom valfritt ämne meddelas å realgymnasium, men icke till högre timantal än 4 timmar i hvarje afdelning;

6:o att fordringarne för godkända insigter i latin i reala mogenhetsöfningen nedsättas till det kunskapsmått, som utan större svårighet kan på nyss angifne undervisningstid inhemtas;

B. att statuterna för universiteten ändras så

1:o att för juridico- och teologico-filosofisk examen samt filosofie kandidatexamen för examinand, som vill vinna rättighet att undergå filosofie licentiatexamen inom naturvetenskapliga sektionen, icke skall fordras något föregående latinskt öfversättningsprof;

2:o att den naturvetenskapliga filosofie kandidatexamen äfvensom den förberedande examen för examina till rättegångsverken och till Konungens kansli icke skall omfatta profning i latin;

3:o att godkända insigter i latin vid afgangsexamen från realgymnasium skola berättiga till afläggande af kansliexamen,

examen till rättegångsverken, juridico-filosofisk, medico-filosofisk, och filosofie kandidatexamen för licentiatexamen inom naturvetenskapliga sektionen;

C. att Riksdagen må i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes uppdraga åt en komité, sammansatt af erfarne män af olika lefnadsställning och verksamhet,

1:o) att utarbета förslag till undervisningens ordnande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förenämnde grunder;

2:o) att i sammanhang härmed, förutom andra till undervisningen hörande frågor, taga i öfvervägande äfven följande:

a) huruvida icke elementarskolan kan och bör sättas i samband med folkskolan samt de 1-, 2- och 3-klassiga elementarläroverken möjligen indragas;

b) huruvida icke lärjunge i elementarskola bör erlægga en viss afgift samt kostnaderna för öfrigt fördelas mellan kommun, landsting och staten, men medellöse till en viss procent af lärjungeantalet vara från afgift befriade;

c) huruvida icke elementarskolan bör vårdas och styras af kommun och landsting inom vissa af staten föreskrifna gränser;

d) huruvida icke lärjunge i gymnasium bör erlægga full, mot kostnaderna svarande afgift, men medellöse till viss procent och under vissa vilkor vara befriade från afgift, hvilken i stället erlægges af staten, som har att godkänna gymnasiets stadgar och utöfva kontroll öfver undervisningen;

e) huruvida icke de lefvande språken borde vara valfria på såväl klassiska som reala gymnasier;

f) huruvida icke de olika elementarskolorna borde ega valfrihet mellan de lefvande språken;

g) huruvida icke den tidsbesparing, som kan vinnas genom inskränkandet af språkens studium, kan medgifva upp-tagandet af andra viktiga ämnen, hvilka hitintills icke ingå i undervisningen.

3:o) att utarbета förslag till de bestämmelser, som komi-tén med anledning af nyss nämnda eller andra hit hörande spörsmål må finna nödiga, äfvensom till öfvergångsstadganden.

Stockholm den 18 Februari 1880.

Severin Axell.